

DESPRE
NEURASTENIE

CONFERINȚĂ

ȚINUTĂ LA ATENEU ÎN SEARA DE 18 FEBRUARIE 1901

DE

D-RUL BAGALOGLU

VECHIŪ INTERN AL SPITALULOR DIN PARIS
LAUREAT AL FACULTĂȚII DE MEDICINĂ.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA «VOINȚA NAȚIONALĂ»

STR. BREZOIANU No. 1bis, COLȚ CU BULEVARDUL ELISABETA

1901.

DESPRE NEURASTENIE

CONFERINȚĂ

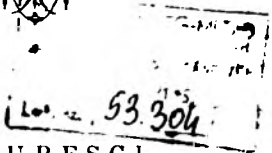
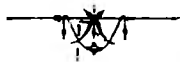
TINUTĂ LA ATENEU ÎN SEARA DE 18 FEBRUARIE 1901

DE

D-RUL BACALOGLU

VECHIŢ INTERN AL SPITALELOR DIN PARIS
LAUREAT AL FACULTĂŢEI DE MEDICINĂ.

2543

BUCURESCI

TIPOGRAFIA «VOINȚA NAȚIONALĂ»

STR. BRĂZOIANU No. 1BIS, COLȚ CU BULEVARDUL ELISABETA
1901.

01 JUN 2004

DESPRE NEURASTENIE

Neurastenia constituie una din afecțiunile nervoase cele mai răspândite. S'ar părea chiar că de câțiva ani casurile se înmulțesc într'o progresiune îngrijitoare, ast-fel că am crezut bine să studiem împreună, într'o conferință pe care voiți căuta a o face cât mai clară, această nevroză interesantă.

Mai mult încă, mi se pare că la noi, în România, din diferite cauze pe care le vom analiza în cursul acestui studiu, neurastenia e foarte frecventă ; iar formele sale clinice sunt întru cât-va diferite de cele ce se observă, în Franța, în America sau aiurea. Neurastenia românilor s'ar putea apropia mai mult de cea a Rușilor ; de multe ori cauzele sociale și condițiunile climatice identice vor da naștere la fenomene de bătă, identice.

Înainte de a intra în dezvoltarea acestui subiect, să-mi dați voe a vă explica ceea-ce se înțelege prin neurastenie. S'a abuzat și se abuză zilnic de această expresiune ast-fel că avem nevoie de o mică lămurire.

Neurastenia înseamnă, traducându-se cuvîntul etimologiceste, slăbirea nervilor, a sistemului nervos.

Dar cred că una din denumirile cele mai ferice e acela de «slăbiciune iritabilă» provenită din epuizare.

Fie-care din noi posedă un capital de forță nervoasă óre-care ; unii mai accentuant, alții mai slab. Ei bine, după cum unii sunt mai cheltuitori și alții mai economi, tot ast-fel se întâmplă și în desfășurarea activității noastre. Dacă cheltuiala covirșește forțele acumulate, atunci rezultă o adevărată bancrută.

Cine n'a resimțit óre, câte-va din simptomele neurasteniei ? Toți cu toții, cei care lucrează manual ca și cei intelectuali, se resimt dese orî de surmenagiul pe care ni-l impune starea actuală a societății. După o zi de lucru, dacă se întâmplă să ne culcăm prea târziu, bizuindu-ne prea mult pe energia noastră, dimineța ne putem deștepta mai obosiți de cât în momentul culcării, cu o durere de cap trecătoare de almintrelea, care se risipește în cursul zilei. Acéstă mică oboselă nu póte avea nici o influență asupra unei organizațiuni solide ; dar dacă excesul oboselei s'ar repeta dese orî și dacă capitalul de forță nervoasă de care dispunem nu este prea mare, atunci, se póte declara un complex de simptome statornice, durere de cap, amețeli, turburări stomacale, într'un cu-

vint neurastenia, ast-fel cum a fost caracterisată de Beard și de Charcot.

Neurastenia este ea óre un fruct al civilizațiunei nóstre, al acestuí secol, în care dacá ne aruncám ochii vom vedea desvoltarea minunată a spiritului omenesc, în știință și în artă ? Óre nu exista acéstă stare de slábiciune nervósă în vremile de odinórá ? S'ar putea crede acésta, dacá vom că-uta în literatura medicală un studiú complet și bine alcătuit, relativ la neurastenie. Cu tóte acése, există o sumă de indicațiuni care dovedesc până la evidență că aceste stări nervóse erau cunoscute chiar de primii observatori. Dacá surmenagiul n'a existat din punctul de vedere intelectual, el a existat de sigur din cel moral. Ómenii din tóte epocile aú luptat pentru existență, toți aú suferit durerile fizice, bólele infecțióse, necazurile diferitelor pasiuni, ale urei și mai ales ale iubirei. Ast-fel că neurastenia a putut să se nască chiar supt cerul pururea albastru al clasicei Elada. Hipocrate, acest isvor de bêtănă înțelepciune medicală vorbește despre insomnie, anxietate nervósă, turburările oculare, vijieturile de urechi, amețelile și neliniștea respirațiunei. Acești bolnavi spune el, «aú durere de cap, simt înțepături peste tot corpul, când într'o parte, când într'alta, și aú picióarele slabe și obosite».

Autorul care a știut să deosibéscă neurastenia în cadrul întins al nevroselor este un american

Beard. El credea că această bôlă e apanagiul rasei americane, rasă în care energia și activitatea nu au margini. În 1866, Beard, a studiat cu un mare talent această stare de debilitate a sistemului nervos, provenită din marile întreprinderi comerciale, din acea viață febrilă în care omul subjugat de o idee uită că corpul nu poate să urmeze de cât ruinandu-se, sborul gândurilor și al ambițiunei.

Mai târziu Charcot studiază la rîndul său, această nevroză, atât de frecventă la Paris. El arată că de multe-ori histeria se asociază cu neurastenia. Acest mare clinician, Balzac al medicinei, după expresiunea lui Germain Sée, a lăsat o mulțime de descrițiuni în care detaliul pitoresc se asociază cu un spirit de observațiune din cele mai profunde.

În urmă, elevii lui au studiat în detaliu neurastenia, și mai ales simptomele acestei afecțiuni proteiforme.

Cităm în această ordine de idei lucrările lui Levillain, Bouveret și mai ales monografia lui Mathieu.

Vom începe studiul neurasteniei prin acela al cauzelor sale. În orice afecțiune trebuie considerat terenul și cauzele ocazionale. Terenul e întocmai ca un pămînt mai mult sau mai puțin roditor pentru microbi sau pentru turburările nervoase.

Și în ceea-ce privesce neurastenia acest tărîm e pregătit mai ales de ereditate.

În cursul acestei conferințe voiți avea dese ori ocasiunea să vorbesc despre ereditate și rolul său covârșitor în geneza nevrozelor și în geneza afecțiunilor nervoase. Medicina modernă n'a făcut de cât să confirme acest rol important, întrezărit chiar în antichitate. Cum spune Charcot într'una din lecțiunile sale de Marți «la fatalité antique est aujourd'hui remplacée par la fatalité héréditaire ; et les malades pourraient s'écrier :

Qu'avons nous fait, o zeus, pour cette destinée ?

... ..

Nos pères ont failli; mais nous qu'avons nous fait ?

Renan, cita dese ori aceste cuvinte ale profetului Jeremia : Les pères ont mangé des raisins verts et les dents des enfants en ont été agacées (părinții au mâncat aguridă și s'au strepezit dinții copiilor).

Copilul care se naște, pornește din două celule primitive desprinse din tată și din mamă și continuând însușirile acestora. Din acea protoplasmă celulară printr'o înmulțire fantastică a celulei primitive și prin aranjarea armonică care va diferenția diferitele organe, se va naște ființa viitoare, adevărata continuare a părinților în timp și în spațiu.

Însușirile copilului sunt toate în germene în celulele primitive. De aci se vede importanța unei bune stări a sănătății părinților. Și e cunoscut că momentul chiar al procreațiunii are o însemnătate

mare ; copilul zămislit într'un acces de beție, ori în urma unei bóle îndelungate nu va avea aceeași constituțiune ca un altul născut din aceeași părinți în condițiuni de sănătate. De acea, profesorul Pinard, a atras atențiunea lumii medicale asupra acestui punct important și în mai multe publicațiuni a insistat asupra puericulturei, luând acest cuvânt în înțelesul larg al cuvintului, al procreațiunii. Sunt chiar alți medici care au împins exigențele medicale prea departe. Un distins medic frances, care în același timp este și un literat de frunte d-rul Cazalis, a susținut o țesă imposibil de aplicat în practică dar totuși foarte logică. D-rul Cazalis, cunoscut în literatură supt numele de Jean Lahor și care a fost și óspele reginei noastre, iubitóre de artă și de artiști, d-rul Cazalis a susținut într'o strălucită pleduorie, la academia de medicină din Paris, tema următoare. Viitorul unei națiuni purcede de la sănătatea și înmulțirea rasei. Dacă rasa degenerază or nu se înmulțește, cel puțin să se facă o adevărată selecțiune, și după dñsul ar trebui ca să nu se contracteze nici o căsătorie fără un certificat medical care să constate că viitorul soț și viitóreă sóță nu sunt atinși de nici o bóla gravă, tuberculósă, cancerósă, de vre-o afecțiune a sistemului nervos. În adevăr, câte nenorociri nu isvorăsc din faptul că unul dintre soți e bolnav, de multe ori incurabil. Și totuși dintr'un sentiment egoist și josnic, mulți alătură

de trista lor existență o ființă nevinovată. Și nu vorbesc și de alte afecțiuni grave (sifilis, etc.), care sunt transmise cu știință de către bărbați, și din care decurg multe rele pentru viitoare generațiuni. Acastă propunere a d-rului Cazalis, de și se pare întru cât-va paradoxală, totuși vedeți că e bazată pe o temelie științifică. Dacă în cele mai multe bóle, germenul nu se transmite direct, dacă de exemplu în tuberculosă, cea ce se moscescesce este mai mult predispozițiunea, terenul, iar nu baccilul lui Koch el însuși, întru cât privesce afecțiunile nervóse, de asemenea, copilul va poseda aceleași aptitudini morbide, dar nu va mosceni identic bóla nervósă, a părinților săi.

Aci se presintă o problemă importantă. Neurastenia, adică sleirea nervósă, pòte fi considerată ca primul pas în familia nevropatică? E știut că de multe ori, ómeni voinici, din părinți sănătoși, surmenați fizicesce ori moralicesce vor cădea în neurastenie. Óre acastă slábiciune a sistemului nervos, acest inel din lanțul afecțiunilor nervóse, este grav și iremediabil? Óre descendința neurastenicilor va fi expusă la afecțiuni nervóse mai grave, mai severe?

Acest problem clinic, nu pòte fi lămurit în același fel. Sunt convins că nu există o bóla uniformă ci există numai bolnavi, diferiți din tóte punctele de vedere, și din acela al cauzelor morbide și ca manifestări clinice. La unul, familia sa

se presintă cu o morbiditate ușoră; părinții și strămoșii au fost sănătoși, au trăit o viață cum-pătată și n'au avut nici o manifestare nervoasă importantă. El a devenit neurastenic în mod accidental pentru că ambițiunea spre exemplu și condițiunile de trai diferite l'au condus pe calea concursurilor și a surmenagiului intelectual. Născut din părinți săraci, a voit să ajungă prin muncă încordată, la o stare socială înaltă. Frumôsă ambițiune, dar înconjurată de câte piedici. Cel cu avere și cel sărac nu sunt egali nici o dată; unul nu duce grija traiului, pe când cel-l'alt pe lângă preocupările intelectuale, va trebui să se gândească și la ziua de mâine. De multe ori țelul e dobândit căci devisa «voesce și vei putea» biruesce multe, dar cu ce preț! Cefalea neurasteniei, și tot cortegiul surmenagiului va fi plata unei înșordări nemăsurate.

Un altul, va fi atins de această stare de slăbiciune nervoasă, și va intra în neurastenie pe o cale diferită. «Tous les chemins conduisent a Rome». Imediat ce i s'a deschis viața, a început să profite de dînsa și ca un adevărat «enfant prodigue» își petrece timpul în plăceri, face din noapte zi, cheltuiește și avere și sănătate.

Supeurile se succed; sacrifică cu dărnicie Venerii și lui Bacchus. Dimineta, și dimineta, de multe ori e în prînd saŭ după amiazi, se deșteptă buimăcit, «il a mal aux cheveux», cum dic fran-

cesiî. Dar incetul cu incetul se desmeticesce, pentru ca o dată cu séra să-și reia traiul nocturn. Acéstă viață conduce nu numai la neurastenie, dar și la tuberculosă care în cazul de față devine după expresia unui mare clinician frances «l'exécuteur des hautes oeuvres».

Dar, pentru a reveni la punctul pe care îl discutăm acuma, neurastenia nu e aceeași pretutindenea. După bilanțul eredităței, și după cauzele neurasteniei vom avea casurî ușore, deplin vindecabile, și vom avea și casurî tenace. Medicul trebuie dar să considere toate circumstanțele și după ele să stabiléscă pronosticul. Există o neurastenie simplă, ușor curabilă, dispărind o dată cu cauza care i-a dat nascere și există și o altă formă cu mult mai severă, neurastenia ereditară.

Acéstă modalitate clinică e gravă nu numai pentru bolnav, dar ea nu face de cât să accentueze un șir de generații de nevropați. Cu toate acestea nu trebuie a fi descurajați, căci de multe ori o igienă și o terapeutică înțeleptă pot modifica chiar multe stări neurastenice profunde.

În marea familie a bólelor nervóse se disting astă-đi doué mari clase, afecțiunile cari au ca substrat o leziune a creierului a măduvei ori a nervilor periferici, și acelea pentru cari până astă-đi nu s'a găsit nici o leziune nervósă. Ast-fel în paralisia generală, creierul e atins în mod evident, cója cerebrului, mai ales în circumvoluțiile fron-

tale e bolnavă, există leziuni evidente, la microscop și chiar cu ochiul liber. În histerie, or în neurastenie, nu există absolut nici o modificare. Istologistul cel mai de frunte nu va putea să deosebescă o secțiune nervoasă provenind dintr'un creier normal orî din acela al unui neurastenic.

Primele bôle sunt în adevăr bôle nervóse, isteria și neurasteria sunt nevrose. Prin urmare, chiar de ar exista óre-cari modificări ușóre, turburări de nutriție ale celulelor nervóse, orî turburări circulatorii, totuși ele sunt atât de minime în cât mijlócele nóstre actuale nu sunt capabile să le surprindă sub forma unor lesium constabile.

Și în această clasificare a bólelor, neurasteria trebuie considerată ca prima stare de slăbiciune.

În scara crescândă a diferitelor afecțiuni nervóse, se póte stabili, în mod artificial bine înțeles, o progresiune óre-care. Nervositatea unora — și cine óre nu e nervos în condițiunile actuale ale vieței — nu trebuie confundată cu neurastenien. Acesta începe prin manifestarea unor simptome bine caracterizate: durerea de cap, amețelile, turburările stomacale. Neurastenien e dar un pas decisiv și meritul americanului Beard a fost mare, căci el a desprins din haosul vechei nervosități, această modalitate clinică, bine caracterizată, neurastenien. Histerien forméză deja o manifestare mai înaintată. Iar pe acest tărîm nevropatic, după unii autori

póte să rĕsară și póte să se desvolte în generațiunile viitoare și alte afecțiuni cu mult mai grave, tabes, paralisie generală și chiar diferitele forme de alienație mintală. Nu trebuie însă să înegrim acest tablou ; în urma nenumăratelor cercetări clinice ale școlii franceze și germane, s'a dovedit că cea mai mare parte din acest impozant cortegiū de bóle nervóse cu lesiuni anatomice, se datorăsc : a) eredităței nervóse, b) diferitelor intoxicațiuni, printre care în primul rând trebuiesc puse sifilisul și alcoolismul.

Neurastenia își are cadrul său delimitat și este destul de bogată în simptome neliniștitoare, pentru ca să nu o acuzăm de prea multe rele.

Concluziunea care se degajiază din această discuțiune este acésta, pe care voesc să o accentuez : că nu există o neurastenie ci există numai neurasterici. Unii sunt de abea atinși, în mod trecător de acésta epuizare nervósă și vindecarea e repede și lesniciosă ; alții care au o ereditate nervósă încărcată vor presinta o neurastenie cu mult mai gravă, tenace, rezistând diferitelor mijlóce terapeutice. În aceste cazuri serióse, Veir Mitchel a propus și un tratament special, bazat pe izolarea bolnavilor.

După problema eredităței, trebuiesc studiate după cum am spus cauzele ocazionale. Ele sunt fórte numeroase și variază bine înțeles cu diferitele medii sociale. Ast-fel neurasteria americanilor orí a fran-

cezilor, diferă de acea a rușilor și a românilor și cred că e bine a pune în evidență aceste deosebiri, după rase. În America, simțimentul și manifestările artistice sunt cu totul secundare; pentru americanii idealul vieții se rezumă în grămădirea miliónelor prin comerț și industrie. Un tip de neurastenic american e de exemplu un industrial care se deșteaptă la 6, lucrează până la 12, imediat după dejun își reia firul ocupațiilor iar seara și-o întrebuintează jucând poker. După câți-va ani de această viață febrilă, și-a realizat de multe ori o frumoasă avere, dar în schimb a devenit neurastenic; atuncea va trece oceanul, căutând distracțiuni și alergând dintr'un cabinet de consultațiune într'altul.

Francezul e fire de artist, imaginație vie, entusiast și doritor de senzațiuni rafinate. Nicăieri ca în Franța, arta, și mai cu deosebire pictura, sculptura și literatura, nu au ajuns la o așa desăvârșire. În Paris, din frageda sa copilărie, francezul e obișnuit cu admirațiunea frumosului. Pe de altă parte știința își are reprezentanții săi fără sémăn; e de ajuns a cita numele lui Cl. Bernard și al lui Pasteur pentru ca să admitem că și pe tărîmul științific Franța a bine meritat admirațiunea și simpatia omenirii. În Franța însă, tocmai din această hipertrofie a inteligenței și a imaginațiunei, s'a dezvoltat o stare de nevroză din cele mai intense. Astăzi Franța degenerază din ce în ce prin

lipsa de spor în populație și mai ales din cauza alcoolismului. Pentru ca lucrătorul să-și procure o muncă mai încordată; pentru ca artistul să își excite și învâpăieze imaginațiunea, recurg și unul și altul la alcool și mai ales la băuturile care conțin esențe vătămătoare, la absint, la amer picon, la o mulțime de așa zise aperitive. Din aceste cauze, unite cu surmenajul, se naște o stare de neurastenii foarte tenace și foarte răspândită de la clasele cele mai înalte, până la treptele cele mai de jos ale societății. Histeria se combină acolo cu neurastenia; mulți și multe devin în urmă eteromane, morfinomane, în cât medicul privind acest spectacol, nu se poate opri să constate că omenirea plătesce scump splendoarea și bogăția sa artistică și științifică.

La noi în țară după cum a constatat și profesorul Babeș în remarcabila-i conferință asupra degenerării némului românesc, bólele unei civilizațiuni înaintate se combină cu relele miseriei și ale ignoranței. Pe când în orașe, și mai ales în capitală, surmenajul științific și chiar literar a ajuns să dea naștere unei eflorescențe de neurastenii, la țară neurestenia țăranului se manifestă prin acea literatură jalnică de doine, și cântice melancolice, prin acea neîncredere ce are către cei ce îl conduc și care îl face une-oră să își expună chiar viața în turburări țărănești ca acelea din Olt și Râmnicul-Sărat. Bolnav de pelagră, de sifi-

lis și mai ales impaludat în mod cronic se citește pe fața țeranului român o întristare induioșătoare. De atâtea ani de dominațiunii străine, a ajuns să se témă și de umbra lui. Din cauza relelor sociale combinate cu cele mai deplorabile condițiuni igienice, românul are o fire maladivă și melancolică. Entuziasmul nu există ; el nu se miră de nimenea și de nimica.

Dar nu e numai acesta, la noi există și alcoolismul, dacă nu atâta cât în Franța, dar pe o scară foarte întinsă. Absintul francezului e înlocuit prin mastică și prin țuica națională, pe care tótă lumea o bea zicând că e veritabilă.

Din aceste rele condițiuni igienice se nasc turburările nervóse și mai târziu scleroza arterială care după observațiile multor medici cu lungă experiență în bólele din România, e mai frecventă de cât în cele l'alte părți din lume.

Am ȃis că neurastenia românilor diferă întru cât-va de cea a francezilor și a americanilor, și se apropie mai mult de cea a rușilor. În adevăr condițiunile de climă se apropie mai mult ; apoi și condițiunile sociale, cel puțin până în timpii din urmă erau asemuitóre. Pe de o parte o pătură țărănescă incultă, și alcoolizată, pe de alta o clasă socială ridicată, aristocrăția, petrecând viața în plăceri și mai tótă atinsă de sifilis. Acolo, țuica noastră, atât de vătămătoare e înlocuită cu așa zisă zakuscă, în care rachiul își are rolul de căpetenie.

Din această cauză bólele de stomac și turburările nervoase devin foarte frecvente. Mai mulți medici celebri din Paris mi-au spus că în desele consultații ce dau rușilor orii românilor bólele ce predomină sunt : sifilisul și neurastenia. Rasele slave se par predispuse foarte mult la nevroze, care mai ales la ruși iau o formă de misticizm din cele mai caracteristice.

Acastă chestiune de rasă e și mai evidentă pentru acea israelită. Toți medicii au constatat frecventa artritismului și a bólelor nervoase la israeliți. Causele sunt multiple ; în parte și consanguinitatea, dar mai cu osebire acea rămășiță din terorea persecuțiunilor medievale. Ovreii erau alungați în cartiere anumite, socotiți aprópe ca leproși. Goniți din țară în țară unii din ei ajungând să realizeze tipul israelitului rătăcitor, luptând continuú cu toți și cu toate, au persistat numai prin admirabila lor tenacitate.

Toate meseriile își dau tributul lor neurasteniei ; avocații, medicii, inginerii ; cei care își petrec timpul în combinațiuni de cifre. Financiarii sunt de multe orii neurastenici. Cât despre artiști, ei formează o adevărată legiune ; la noi mai ales unde arta nu a ajuns să fie apreciată și încurajată mizeria se unește cu viața neregulată și cu încordarea intelectuală pentru ca să dea naștere la o neurastenie tenace.

E știut că artistul nu oglindește în opera-i ne-

peritoare numai reflectul stărei sociale și frumusețea neasămuită a naturii; de cele mai multe ori impresiunile provenite din afară trec și își iau o formă personală, prin puterea creatoare a artistului. Cu alte cuvinte o operă de artă e manifestarea unei stări sufletești anumite, scăpărarea unui inteligențe creatoare, impresionată bine-înțeles de condițiunile exterioare ale vieții. Sunt artiști, mai toți de almintrelea, pentru care viața nu există de cât ca o manifestare schimbătoare și din care își iaă icóne pe care le îmbogățesc prin farmecul imaginațiunei. Viața lăuntrică predomină; gândurile lor sunt în tot-d'a-una a tot puternice. Din această tensiune încordată, din analiza necurmată a evenimentelor și a sentimentelor felurite, se nasce un fel de excitațiune nervoasă; pentru poet gândul se preface în viers măiestru, pentru pictor pinza se impodobesce cu culori meșteșugite, sculptorul face să răsară din marmoră o Veneră cu forme ideale.

Dar faptul de a se deslipi întru cât-va de condițiunile ordinare ale vieții, face ca artistul să nu se preocupe mult de traiul prosaic și de nevoile existenței. Ei trăiesc cu visurile lor, până când miseria și bóla îi readuc la trista realitate.

Din efortul lor continuu de asemenea se nasce o sleire a celulelor nervoase și atunci mai toți devin neurastenici. Dacă ereditatea le este încărcată, ei pot chiar depăși limita judecăței limpeđi și a-

tunci încep să delireze, geniul trece fruntaria nebuniei.

În literatura noastră avem un exemplu tipic cu Eminescu. Vecinic în luptă cu miseria, consolându-se cu versuri frumoase și cu iubiri închipuite, și-a pierdut în cele din urmă șirul sănătos al gândirii. Nimeni nu contestă frumusețea operei lui, dar în același timp nu mă pot opri de a spune, că după părerea mea, influența lui asupra tinerilor generațiuni a fost nefastă.

Priveliștea societății actuale cu goliciunea sa de idei și cu moralitatea-i decăzută, aprecierea și căpătuirea tuturilor paraziților prin «protecții de fuste» ori prin nepotismul cel mai nerușinat pe când de multe-ori ómenii de inimă și de talent lăncezesc în umbră, acest spectacol care pe noi de multe ori ne face să zimbim cu amărăciune și desgust, la Eminescu s'a tradus în versuri magistrale pline de o adâncă întristare. El n'a căutat însă să lupte în potriva acestui curent de idei său și de a luptat n'a avut forța nervoasă necesară să ducă la bun capăt lupta începută; influențat de asemenea de doctrina schopenhauriană a generalizat răul și ne-a dat o icónă din cele mai triste asupra omenirii. În lupta pentru existență a fost el învinsul, dar înainte de a trece pragul nebuniei, și-a cristalisat în versuri nemuritoare simțirea sa amărată.

Dar ce s'a petrecut în urmă ? Cete de tineri,

de abia eșiți de pre băncile școlii ați început să se tânguiască și să se bocască în versuri și prosă mediocră și să spună că viața-i o nenorocire. Literatura decadentă a occidentului, reprezentată prin Baudelaire, prin doctrina pesimistă a lui Schopenhauer a devenit crezul tuturilor poetaștrilor. Citind cine-va acest potop de văicăreli, de multe-ori prefăcute, și ar fi dis că un vânt neurastenic a suflat peste némul românesc. Influența lui Eminescu s'a produs în acest mod, bine înțeles, mai cu osebire la cei predispuși printr'o slăbiciune ereditară a sistemului nervos, după cum un microb inofensiv sau chiar bine-făcător, își exaltază virulența și devine producător de bóle la cei slăbiți prin alte bóle anterióre.

O reacțiune se produce, și fapt curios ea purcede chiar de la elevul lui Eminescu, de la singurul poet care a știut în urma maestrului să păstreze o gândire și o formă originală. Vlahuță se revoltă cu tărie și grăiesce ast-fel :

Dar când m'am uitat în juru-mi ș'am vădut că o bôlă
 Și că toți începătorii, de abia scăpați din școlă,
 Ofiliți în flórea vârstei de-un desgust molipsitor
 Iși zădlărnicesc puterea, focul tinereții lor
 Ca să legene 'n silabe, pe tiparele găsite
 Desperări de poruncelă și dureri închipuie
 Când am înțeles c'acésta e o modă care sôrbe
 Seva tinereții noastre, am dis gindurilor órbe
 Ce-și rotiañ peste morminte sborul lor de lilieci

Să s'abată, lăsând morții în odihna lor de veci
 Și din florile vieții să s'alogă și s'adune
 În neperitorul fagur adevăr și înțelepciune !

Ași putea insista încă asupra stărei intelectuale a artiștilor. Dacă neurastenia constituie o boală, une-ori ea se asociază cu manifestările geniului. Alți artiști ca să și mărească puterea creatoare, fac recurs la excitante. Ast-fel e cunoscut că Voltaire făcea un uz moderat de cafea neagră ; un alt poet, acela contimporan și decadent, Verlaine își făcuse o tristă celebritate din vițiul său alcoolic. El își găsea în absint un izvor de inspirațiune.

S'a vorbit mult și se vorbește de surmenagiul scolar. E sigur că programele sunt foarte încărcate ; cu toate acestea împărtășesc cu totul părerea lui Charcot care susține că neurastenia școlară nu poate să existe pentru că elevul nu studiază de cât ceea-ce poate. Efortul intelectual nu există la din-sul, de cât în cazuri cu totul excepționale. Ne aducem cu toții aminte de anii petrecuți în liceu ; lucrăm atâta cât ne trăgea inima și nici repri-mandele părinților ori ale profesorilor nu puteau să ne determine la un surmenagiū care ar fi provocat revolta noastră. Cu toate acestea, mai ales printre bursieri, se poate ca această nevroză să-și pregă-tască tărîmul.

Am vorbit deja de influența nefastă a regimu-lui și mai ales de alcoolism ; vom vedea cât de mare poate să fie considerat rolul stomacului în

complexul simptomatic al neurasteniei. Acuma insist încă asupra uzului și abuzului băuturilor alcoolice. În toate părțile țerei noastre există nefastul obicei al țuicei și masticiei. Se pare că unii oameni nu pot să-și închipuiască o mâncare fără aperitiv. În toate ramurile societății de la cei care frecventază Capșa, până în fundul mahalalelor există obiceiul țuicării. La țară locul de întrunire de Duminică este iarăși cârciuma.

Să citescă cine-va darea de sémă asupra acestei cestiuni a d-rului Ștefănescu, sub-directorul serviciului sanitar, să vadă cum muma dă copilului seú de la țată rachiú și basamac mai ales în nordul Moldovei, pentru ca să ne convingem de relele influențe ale beúturilor alcoolice. Este o cestiune vitală pentru țara noastră ; și eram fericit atunci când vedeam o tendință spre monopolizarea alcoolului. Va veni vremea când vom vedea degenerarea rasei noastre, dacă nu se vor lua măsuri grabnice și seriose.

Cel puțin, lumea cultă, să se convingă că apetitul nu se deschide cu chei false, că așa ȕilele aperitive nu fac de cât să dea nascere la o gastrită cronică și care va fi însoțită de o stare neurastenică din cele mai grave.

Beutura pe care igiena modernă o permite, în cantitate măsurată bine înțeles, este berea ; eí bine, dacă cine-va doresce cu orí-ce chip a lua ceva, să ea bere, dar nu țuică orí mastică, care

conțin esențe vătămătoare sistemului nervos, pe lângă o cantitate însemnată de alcool.

De asemenea abuzul mîncărilor, mai ales al celor pipărate, ardeiate, cu sosuri abundente după obiceiul bucătăriei orientale, nu puțin contribuiesc la dezvoltarea dispepsiilor.

Surmenagiul pótă să provină și din abuzul petrecerilor și al plăcerilor, al emoțiunilor repetate a jocurile de noroc.

Dar e incontestabil că una din cauzele cele mai puternice ale neurasteniei sunt diferitele emoțiuni, mai ales nenorocirile și pasiunile nefericite! O mămă care își pierde copilul, o iubire neîmpărtășită, pierderea averei, toate miseriile unei vieți fără de noroc pot da naștere la o neurastenie profundă, de multe ori histero-neurasteniei. În clinicele lui Charcot găsim observațiunea unui lucrător care vede căzând de pe o schelă pe fiul său unic, scaldat în sânge. Părintele la rândul său rămâne ca trăznit de durerosă emoțiune și a doua zi el prezintă simptomele grave ale neurasteniei.

Sunt cu toate acestea persoane care suportă cu multă tărie ori-ce durere, pe când altele se lasă a fi abătute la cea dintâi încercare mai grea. Aci intervine și terenul, adică ereditatea nervoasă și ideile religioase, atât de consolătoare.

Printre emoțiunile care pot da naștere unei stări neurastenice este și frica. Bouveret citează trei cazuri de maladii nervoase dezvoltate din cauza emo-

țiunii, a fricei pricinute de incendii. O femeie devine choreică, adică bolnavă de o afecțiune particulară caracterizată prin mișcări desordonate; o alta dobândește maladia lui Basedow (palpitații și îngroșarea gâtului, a corpului tiroid), în fine o a treia femeie presintă o stare neurastenică profundă. Aceste cazuri sunt interesante și din alt punct de vedere; vedem cum o aceeași cauză produce trei afecțiuni diferite, din cauza tărlmului deosebit. În celelalte ramuri ale patologiei constatăm exemple identice; de exemplu mai mulți indiviți supuși la aceeași acțiune, a frigului, unul va câștiga o bronchită, altul o pneumonie. afecțiune foarte gravă, un al treilea nu va avea absolut nimic. Influența terenului se vede lămurit în toate aceste exemple.

În cazurile de care vorbirăm, sentimentul fricei era complex, alcătuit din diferite emoțiuni sguđuitoré; dar uneori această frică provine și din alte cauze, care sunt chiar ridicole.

Tot Bouveret relatează faptele următoare; a fost chemat într'o mică comună din Franța să dea ajutorul său medical în timpul unei epidemii de cholera

Mortalitatea în acel sat era de 10 până la 12 locuitori într'un an; cholera bântuia cu atâta furie în cât piereau până la 12 locuitori pe zi. Pe lângă mulțimea adevéraților bolnavi, care presintau în adevér simptomele holerei (vărsături, diaree, al-

găditate, etc.), a găsit o mulțime de femei bolnave numai de frică. Virite în paturile lor, cu plapuma până la urechi, dirdliau de frică. Unele aveau chiar și vărsături. Această stare nervoasă a fost foarte persistentă; și în timp de mai bine de o lună, câtă vreme d-rul Bouneret le-a urmărit, ele au prezentat o stare nervoasă particulară, cu dureri de cap, amețeli, etc., toate aceste simptome dezvoltate din cauza fricei de cholera.

Am vorbit deja de surmenagiū și cu toate acestea tot nu am sfârșit cu acest capitol atâta de interesant. Dar înainte de a mai vorbi încă de surmenagiul politic și «mondain» să-mi dați voie a vă spune că surmenagiul și munca sunt două lucruri cu totul deosebite.

Munca e sfântă, și după cum s'a ȳis «le travail c'est la liberté». Munca dezvoltă fizicul, ea deschide câmp larg gândirei, numai prin muncă omenirea se dezvoltă treptat și grație activității a sute de vécuri am putut ajunge la civilizațiunea actuală. Dar nu numai atât, munca e un adevărat tonic; acela ce nu muncesce láncezesce și de multe ori devine pradă plictiselei și a gândurilor negre.

Ceia-ce trebuie să combatem este excesul muncii.

Suntem departe de a realiza formula: 8 ore de lucru, 8 ore de petrecere, 8 ore de somn.

Fie-care din nouf de sigur că lucrăză mai mult de cât 8 ore pe ȳi; pentru că starea actuală a

societății ne o cere. Ei bine, să ne aducem însă aminte, că sfortărea este vătămătoare sistemului nervos și să ne oprim la vreme, atuncea când se manifestă primele simptome de oboselă. Alt-fel incetul cu incetul neurastenia se va desvolta cu cartegiul seǔ de manifestări tenace în primul rind cu durerea de cap și turburările stomacale.

Surmenagiul politic! Și unde ore s'ar putea el desvolta mai în flóre de cât în țara românească?

Ca și profesorul Grasset am putea distinge două clase de politiciani, în Franța ca și aicea: aceia care trag toate folósele, și iaǔ castanele din foc cu mâna altora, și imensa majoritate a politicianilor de mâna a doua, aceia care sunt nevoiți să facă propagande electorale, să pregătescă țărîmul, să convingă pe d-nii alegători de minunățiile cutărui saǔ cutărui partid. Și pe lângă surmenagiul reuniunilor preparatóre se adaogă surmenagiul stomacului, nevoit să primescă fără șovăire toate ingredientele alcoolice ale cârciumarilor, acești mari alegători, de care cu greu te poți atinge. Alegătorii, mai ales cei din colegiul al III^{lea} și al II^{lea} se conving prin vin, țuică și basamac, și prin promisiuni năsdřavane.

Cum ore să nu iasă obosiți acești ómeni care făuresc destinele țarei,—în laboratoriile debitanților de băuturi spirtóse, supt forma de deputați și de senatori? Eǔ mă mir cum de nu sunt și

mai bolnavi de cât sunt, atuncea când es din frigurile electorale.

Surmenagiul «mondain» trebuiesce iarăși luat în considerațiune. Vizitele, petrecerile nesfârșite, nopțile în șir petrecute în baluri, în reuniuni de joc de cărți, acostă viață deșartă dar care 'și are ne-tăgăduit farmecul său pentru o anumită clasă de omeni, pôte conduce de asemenea la neurăstenie.

Enumerațiunea cauzelor acestei nevroze atât de respândite, este deja mare ; cu tôte acestea trebuie să insist încă, asupra traumatismelor.

Se credea odinióră că histeria pôte să pornescă din cauza ovarelor bolnave și s'aũ găsit chirurghi care să extirpeze aceste organe pentru a vindeca nevroza. Efectul a fost dezastros. E adevérat, une ori se desvoltă o neurăstenie simptomatică afecțiunilor matricei și a ovarelor dar acosta nu îndreptătesce în tot-d'a-una operațiunea. Prin tratamentul pur predical se pôte vindeca și afecțiunea uterină și starea nervosă consecutivă.

Din cauza abuzului ce s'a făcut și se face cu aceste operațiuni — și din acest punct de vedere nu pot împărtăși părerile confrăților mei chirurghi — se pôte desvolta în urma extirpațiunii ovarelor o stare de histero-neurăstenie profundă. Aceste organe posedă de sigur o secrețiune internă, necesară nutrițiunei generale și mai ales a bunei stări a sistemului nervos. Ca și corpul tiroid care nu pôte fi extirpat în totalitate în casurile de gușe,

fără a da naștere la simptome grave, extirpațiunea ovarelor e urmată de o stare nervoasă accentuată. Unele femei dupe operațiune suferă chiar mai mult ca înainte. La Paris s'a găsit femei care pentru a nu face copii, făceau tot posibilul și găseau un chirurg care să le extirpeze ovarele. Am văzut în spitalele Parisului mai multe din aceste nenorocite care 'și perduseră și frăgezimea tinereței lor și chiar sănătatea. Zola, în romanul său «Fécondité» a descris și acest tip de nevrozată, tip foarte bine studiat cu toate că Zola nu este medic; cu o prea mică exagerațiune el a descris în culori vii, mare parte din cauzele care fac ca populațiunea franceză să descrescă.

Traumatismul nu e numai cel operatoriu; sunt cazuri în cari neurastenia s'a dezvoltat în urma unui accident; un marinar cade și se lovesce fără să-și facă o rană; un cavaler e trântit de cal; nu rezultă nici o rană, numai o comoțiune nervoasă, suficientă ca să desvolte o stare neurastenică.

Dar, mai există și o altă cestiune foarte importantă din punctul de vedere medico-legal; este nevroza traumatică, histero-neurastenia care se poate nasce în urma accidentelor de drum de fier. În aceste cazuri histeria se superpune fenomenelor neurastenice. Sguduitura nervoasă, frica, toate emoțiunile care iaă naștere cu ocaziunea unei deraiări de exemplu, pot desvolta, la cei predis-

puși mai cu osebire, o stare de neurastenie gravă și prin urmare o incapacitate de muncă.

Vom termina cu acest lung șir de cauze provocătoare; adaug numai că în convalescența diferitelor afecțiuni febrile și mai ales în urma gripei (influența), neurastenia e foarte frecventă.

Să studiem acum în mod sumar bine înțeles simptomele acestei nevroze proteiforme.

Aceste simptome sunt de două ordine, acelea fundamentale, și care se pot numi stigmatetele neurasteniei și alte simptome accesorii.

În primul rând putem clasa: cefalalgia (durerea de cap), amețelile, insomnia și depresiunea cerebrală.

Durerea de cap este simptomul cel mai frecvent; ea este aproape continuă, dar numai în timpul zilei, caracter foarte important care de multe ori ne e de mare folos pentru a deosebi cefalea neurastenică de cea sifilitică care este nocturnă. Această durere de cap este mai mult o apăsare, care predomină la frunte și la cefă, ca și cum bolnavii ar avea o cască grea (galeati, cum îi botezase Charcot). Unora dintre bolnavi li se pare că au capul vid și în același timp au o sensibilitate extremă a părului capului.

Amețelile constituiesc o manifestațiune foarte supărătoare; bolnavul crede că are să móră; simte o turburare cerebrală ciudată, une ori i se pare că ar cădea înainte, alte ori pe partea dreaptă sau pe

partea stângă. Aceste ameteți pot chiar constitui o stare durabilă de mai multe zile, și bolnavul are o serie de fenomene comparabile cu acelea ale unui om care e într'o stare de beție, cu totă că în realitate n'a făcut nici chiar un uz moderat de băuturi alcoolice.

Din pleiada simptomelor neurastenice insomnia este acela care îngrozește și întristază mai mult pe bolnav. Unii nu pot să adormă de cât cu mare greutate ; se învârtesc și pe o parte și pe alta și numai în spre ziua pot dobândi câte-va ore de repaos. Alții adorm repede dar se deșteptă în miezul nopții cu senzațiuni bizare, usturime pe corp, furniceli în membre, o stare de neliniște îngrijitoare. Se mai plimbă prin casă, cotolesc în dreapta și în stânga, cu greu pot să adormă din nou. Dar sunt și bolnavi care exagerază ; dacă nu dorm noaptea e că dorm ziua ; neurastenicii au o ușură tendință a fi vecinic nemulțumiți.

Aceste fenomene pe care le studiarăm, cu totă gravitatea lor, nu au însă importanța pe care trebuie să acordăm depresiunii cerebrale, și lipsei de voință care face din om neom, neapt pentru ocupațiunile sale zilnice.

Personalitatea unui individ se compune dintr'o parte de instinct și dintr'un capital de raționament care constituie și puterea de a voi. Acela are voința mai tare, care știe să judece cu sânge rece, fără

a fi condus de acel fond de instincte brutale și de pasiune

Ei bine, neurastenicul pierde în mare parte voința (abulie, în termenii medicali); i se pare că nu mai poate întreprinde nimica, ocupațiunile dîlnice îi sunt o mare povară. Nu se gîndesc de multe ori de cît la trupul lor și din cauza feluritelor simptome îngrijitoare, pot neglija ori-ce altă considerațiune în afară de eul lor. De almintrelea nu pot fi acuzați cătuși de puțin; Charcot dicea: «si les neurasthéniques sont assomants, il faut bien reconnaitre qu'ils sont assommés» (dacă sunt plictisitori sunt și ei plictisiți) ast-fel că medicul trebuie să le acorde totă bună-voința și să nu considere cu plîngerî neîntemeiate odisea nenumăratelor lor suferințe.

Mai cităm printre simptomele neurasteniei, oboseala corporală, a muschilor; unii bolnavi spun că pare că ar fi fost bătuti. Alte ori există o durere la cefă (placă cervicală) și o alta mai în jos de șale (placa sacrată).

Turburările stomacale sunt frecvente; am insistat deja asupra igienei alimentare și intru cât-va asupra legăturii ce există între turburările stomacului și starea neurastenică. Se pot distinge mai multe feluri de dispepsii; une ori stomacul se umflă (dilațiune trecătoare), apasă asupra diafragmului și provocă palpitațiunî; alte ori există o turburare în secrețiunile stomacale, există ori prea

mult ori prea puțin acid clorhidric; în fine în cazurile mai accentuate se poate constata o adevărată dilatațiune a stomacului.

Unii neurastenici tremură, mai ales sub influența celei mai ușoare emoțiuni.

Organele simțurilor pot fi de asemenea atinse; notăm obosela ochilor; de o dată bolnavul nu mai poate citi și repede vederea revine; nu există nici o leziune ci numai turburări nervoase (astenopie oculară). Mai semnalăm viziituri în urechi.

Palpitațiunile sunt frecvente; chiar angina pieptului poate fi de origine pur nervoasă. Sunt foarte mulți neurastenici care se cred bolnavi de cord și cu toate acestea în realitate nu au de cât fenomene neurastenice. Fapt curios, adeverații cardiaci nu suferă în regiunea precordială de cât rare ori; și numai prin examenul medical se poate lămuri adevărata stare a inimii.

În cazurile de neurastenie gravă, se pot constata și alte simptome, care sunt cunoscute sub numele de fobii. Printre acestea vom semnala agoraphobia și claustrophobia. Sunt bolnavi care nu pot traversa o stradă, o piață publică goală. Li se pare că e imposibil să străbată acel spațiu; dacă ar fi vorba de a trece Niagara și încă nu ar avea o stare de neliniște mai mare. Simt că ar pieri dacă ar avea acest curagiu; sudori reci le acoperă uneori corpul și totuși nu se pot decide, până ce nu zăresc și pe alți trecători. Sunt unele

casuri foarte curioase; un militar frances când era îmbrăcat civil era atins de această frică neînțelăsă. Când avea costumul militar și mai ales sabia lângă el, atuncea devenea curajos și traversa piețele publice. O domnă foarte inteligentă de almintrelea nu se putea decide de cât punând umbreluța dinainte-î ast-fel că i se părea că are înainte-î nu un mare spațiu de traversat ci numai micul spațiu pe care îl vedea grație acestui subterfugiū.

Claustrophobia consistă din contră, în frica de a rămâne singur, închis într'o cameră. Acești bolnavi deschid uși și fereștri numai să nu aibă impresiunea singurătăței și a spațiului limitat.

Aceste phobii caracterisă mai ales neurastenia hereditară și sunt foarte greu de învins în cele mai multe casuri; trebuiesc o mare sforțare de voință și multă răbdare pentru a învinge aceste simptome care fac parte din domeniul ideilor fixe.

Semnalăm încă o formă de neurastenie tenace, e neurastenia feminină, pentru care Veir-Mitchel a și propus o cură basată pe izolare. După cum spune Mathieu aceste femei sunt «des incomprises; elles ont le tourment d'une âme inconnue cherchant une âme soeur qu'elle a de grandes chances de ne trouver jamais». În mediul familiar, de multe ori ca uă seră caldă pentru nevroze, neurastenicul său neurastenica devin mici tirani. Și sunt nenumărate casurile în cari se pôte constata un fel de contagiune, dând nascere neura-

steniei în două; soțul și sôța, muma și fica. În aceste casuri nu se pôte ajunge la o vindecare complectă de cât separând și izolând pe bolnavă; prescriindu-î un repaos complect și o supra alimentațiune.

Nu se pôte expune într'o conferință mijlócele prin care se pôte deosebi neurastenia de celelalte afecțiuni organice, de paralizia generală, de ataxia locomotrice, etc. Voiú atinge numai un singur punct; óre neurastenia e același lucru cu hipochondria? Ei bine, nu; hipochondrianul are o idee fixă, el nu suferă în realitate ca neurastenciul. Cel dintâi pôte face parte din clasa maladiilor mintale, cel de-al doilea e atins numai de o nevroză trecătoare. Cu tóte acestea, sunt casuri când se pot constata ambele modalități clinice; un neurastenic pôte fi în același timp un ipochondriac.

Ast-fel, ca să luăm un exemplu din clasicii francezi. «Le malade imaginaire» al lui Molière este un complex în care hipochondria e mai accentuată; totuși e atins și de turburări gastro-intestinale, provenite pôte din abuzul purgativelor și a clistirurilor, 8 purgative și 12 clistiruri într'o lună. Starea lui era provocată și întreținută și de mediul în care trăește; o femeie care se preface că îl iubește și îl îngrijește numai cu intenția să îl moștenescă; un frate bun dar care vecinic îl face morală; o servitoare de o obrăznicie fără sémăn.

Dați-mi voe să citesc două pasagiî din acest cap de operă; Intr'unul se vede cum preocupat de ideea sănătăței sale, Argan dorește să facă ginere un doctor; Intr'altul Invinuirile și sarcasmul fratelui său; care se miră cum de nu a murit de atâtea doctorii luate.

«Argan. Ma raison est que, me voyant infirme et malade comme je suis, je veux me faire un gendre et des alliés médecins, afin de m'appuyer de bons secours contre ma maladie, d'avoir dans ma famille les sources des remèdes qui me sont nécessaires, et d'être à même des consultations et des ordonnances.

(Adevărul e că vedându-mă infirm și bolnav precum sunt, voesc să-mi fac un ginere și rude-nii doctori, care să mă ajute în timp de bôlă, să am în familia mea sursa doctoriilor care îmi sunt necesare, și să am pe de gēba consultațiunî și ordonanțe).

... ..

Béralde. J'entends, mon frère que je ne vois point d'homme qui soit moins melade que vous et que je ne demanderais point une meilleure constitution que la votre. Une grande marque que vous vous portez bien et que vous avez un corps parfaitement composé, c'est qu'avec tous les soins que vous avez pris vous n'avez pu parvenir encore à gâ'er la bonté de votre tempérement, et

que vous n'êtes point crevé de toutes les médecines qu'on vous a fait prendre.

(Cred, frate, că nu există un om care să fie mai puțin bolnav ca tine, și eu n'aș dori să am o constituție mai bună ca a ta. O dovadă că ești sănătos, și că posezi un corp bine alcătuit, este acesta: cu toate silințele ce ți-ai dat nu ai reușit a-ți sdruncina bunătatea temperamentului tău și nu ai crăpat din cauza tuturilor doctoriilor ce ți s'aun dat).

Un cuvânt despre patogenie, adică despre în-lănțuirea fenomenelor morbide. Oare stomacul e cel dintâiu bolnav, sau sistemul nervos? Părerea lui Charcot, pe care o împărtășesc și eu este că neurastenia este o nevroză și că simptomele gastrice sunt supt stăpânirea sistemului nervos. Bine înțeles că de multe ori există un cerc vicios și în studiul cauzelor am insistat mult asupra higie-nei alimentare; turburările de nutriție pot influența sistemul nervos care la rindul său va accentua turburările stomacale.

Glénard a mai descris o formă de neurastenie, care însoțesce ptosele abdominale. La femeii mai ales, în urma facerilor, și la femeile grase, rini-chiul se poate deslipi din locul său și se desvoltă în acelaș timp și o stare neurastenică foarte tenace.

Care este evoluția acestei maladii atât de răs-pândite, a neurasteniei? Incontestabil sunt casuri foarte variabile, după hereditatea nervoasă și după cauzele ocazionale.

Dar în regulă generală vindecarea se produce după un timp mai mult sau mai puțin îndelungat. E cestiune de răbdare și de bună îngrijire. Fapt important, neurastenicii de obicei trăesc viață îndelungată, mai mult chiar de câți alții sănătoși. Póte că și faptul unei preocupări constante pentru sănătatea lor contribuie la această longevitate.

Care este tratamentul neurasteniei? Bine înțeles trebuie combătute cauzele; și aici trebuie mult tact, prudență și autoritate din partea medicului. Bolnavul să se convingă că óri-ce sfortare e periculoasă și că trebuie să evite surmenagiul. În unele casuri, e nevoie să-și intrerupă ocupațiunile óre-care timp și să-și repauseze sistemul nervos. Interesele materiale și morale sunt uneori în joc; dar ce bine e mai prețios de cât sănătatea? Și sacrificiul momentului póte contribui la o stare mai înfloritóre pe viitor.

Hydroterapia, bine aplicată, constituie cel mai puternic tonic de care dispunem.

Electricitatea nu 'mă inspiră mare încredere; de asemenea trebuie să fim sobri în medicamente.

Există incontestabil o mulțime de mijlóce apropiate și indicațiuni speciale, dar acestea nu pot fi dirijate de cât numai de un medic conștiincios.

Mé revolt cu tărie în potriva reclamelor care împodobesc pagina 3^a și a 4^a a diarelor, a tuturilor pilulelor Pink, Regenerator, etc., etc., care nu fac de cât numai contribuesc a revărsa peste gra-

niță sute de miî de lei în fie-care an. Și câte altele așa di-se specifice care privesc mai ales funcțiunile genitale turburate și slăbite, ale neurastenicilor! Consiliul sanitar ar trebui să nu permită această speculă infamă; citesc în interesanta broșură «Șarlatanismul în medicină» că, în Ungaria s'a interzis vîndarea pilulelor Pink.

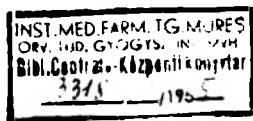
Un tip de neurastenic, victimă a multiplelor tratamente și a nenumăratelor reclame este schițat cu mult adevăr de I. Negruzzi, în «Copii de pe natură». Acest personagiū, O. Văicărescu se exprimă în chipul următor :

«Eū n'am cercat nimica?— Am făcut tôte curele cunoscute până astă-đi. Am luat doctorii cu ocaua; m'am căutat cu alopații, omeopații, cu hidropații și băbesce.

Câte o dată mă căutam și tot o dată cu medicii alopoți și omeopați, luând medicamentele și a unora și a altora, fără ca unii să știe de alții . . . . . Văđend că aceste mijlóce universale bune pentru toți mie nu-'mî foloseau m'am întors la curele nóstre naționale, m'am supus la salcie și fumuri; am făcut descáncece cu legătură de ceapă și spusă; am ars petică, am stins cărbune; am înghițit inimă de porumb și rinză de găină négră; în sfirșit am chemat o babă țigancă vestită în descáncece ca să mă caute și — trebuie s'o mărturisesc, am dat să citescă rugăciuni de către un

popă dintr'o mănăstire mică de la munte, despre care auțeam că face minuni».

Termin această conferință, mulțumindu-vă de atențiunea ce mi-ați acordat, în acest studiu asupra neurasteniei. Nu cred că această incursiune ce făcurăm împreună în domeniul bălelor nervoase să fiă inutilă; pe cât de periculos e ca un profan să se aventureze în citirea cărților de medicină, pe atâta socotesc de folositoare o consfătuire doctorică. Să fim dar cu toții înțeleși asupra diferenței ce există între muncă, isvor de fericire și între surmenagiul intelectual și fizic cauza de căpetenie a neurasteniei.

PREȚUL LEI

UMS